CEVAT ÖZKAYA'NIN DOPDOLU ÖMRÜ

CİHAN AKTAŞ

İsmini daha Cağaloğlu'na ayak basmadan duymuştum. Pınar Yayınları yayımladığı kitaplarla dikkat çekiyordu. 80'lerin başlarında, Beyazsaray'daki kitabevine gitmiştik eşimle. Cevat Özkaya'yı ilk orada gördüm sanırım. Pınar, kaliteli kitaplar yayımlıyordu. Müslümanların içinde bulunduğu çıkmazları tanımlama ve aşma yönünde zihin açıcı, ufuk sunan eserlerdi bunlar. Hafızamızda kalıcı yer edinen ilk İran kitapları, ilk Filistin kitapları Pınar'dan çıktı. Ayetullah Mutahhari'nin *İslâm Devrimi* geliyor aklıma hemen. Edward Said'in *Filistin'in Sorunu*'yla *Haberlerin Ağında İslâm*'ı Alev Alatlı tarafından tercüme edilmişti. Elbette Edward Said'in *Oryantalizm*'i, Frantz Fanon'un *Cezayir Bağımsızlık Savaşının Anatomisi*, Toshihiko Izutsu'nun *Kur'ân'da Dinî ve Ahlaki Kavramlar*'ı gibi onlarca eser de... Vefatının ardından onun yayıncılığına dair söylenenler Pınar'ın Türkiye'deki entelektüel iklime neler kazandırdığı üzerine bir fikir veriyor.

Pınar Yayınları'na ait eserleri 80'lerden itibaren İslâmî kesimden okuma düşkünü her ailenin kitaplığında görebilirdiniz. İsmet Özel'in çok bilinen bir fotoğrafının arka fonundaki kitaplar arasında Seyyid Sabık, Edward W. Said, Mevdudi gibi isimlerin Pınar Yayınları tarafından basılan eserlerinin yer alması hiç şaşırtıcı değildir. Bu çalışmaların seçim ve yayınında da Cevat Özkaya ile dostlarının birikim ve öngörülerinin etkisi büyük.

Zaman akıp giderken çeşitli karşılaşmalarla daha yakından tanıdıkça, seçkin bir Müslüman olduğunu düşünmüşümdür. 80'ler Cağaloğlu'sunda gittiğiniz mekânlarda nadiren bir başörtülü yazar görürdünüz. Ben sadece Mine Alpay Gün'le tanışırdım, bir kere de İnci Beşoğlu'yla karşılaşmıştık *Millî Gazete* ofisinde. Başörtülü yazara yönelik bir muaşeret esasından yoksundu Cağaloğlu. Her şey doğaçlama gelişiyor, muameleler olgunlaştırıyor, öğretiyordu. Cevat Özkaya medeni bir Müslümandı. Düşünce çilesine ve hayat mücadelesine saygı gösterirdi.

Farklı dünya görüşünü benimseyen kesimlerle de iletişim içinde sürdürüyordu faaliyetlerini. Pınar Yayınları kitap kapaklarıyla olsun, edisyonlarıyla olsun, kaliteli çıkardı çoğunlukla.

2001'den itibaren kitaplarım Pınar Yayınları tarafından yayımlanmaya başladı. Dolayısıyla Cevat Özkaya'yla daha sık karşılaşıyordum. *Bacıdan Bayana-Başörtülü Kadınların Kamusal Alan Tecrübesi* isimli kitabım, ertesi yıl TCK 302. maddeye aykırı bulunarak toplatılmıştı. Yayınevinin süreci çok iyi yönettiğini söyleyebilirim. Neticede kitap beraat etti. Bu tecrübe bana kurumsallaşmayı başarmış bir yayıneviyle çalışmanın değerini gösterdi. Gün geldi, edebî eserlere ağırlık verdiğim için ilk romanımın ardından Pınar'dan da ayrıldım ama yayıneviyle ve *Umran* dergisiyle bağım hep sürdü. 2008'den bu yana kitaplarımın ilk okuru ve editörü olan Asım Öz, Pınar Yayınları'nda çalışmaya başladığı için de zaman zaman Cevat ağabeyle karşılaşırdık. Yayınevinin merkezinde olduğu kültürel ağın gelişiminde entelektüel görüş açısının payı büyük. Açılım Kitap'la sosyoloji ve felsefe bağlamında pek çok nitelikli eseri okuma şansına sahip oldu Türkiye. *Umran* dergisi tarafgirlikten

Cevat Özkaya, Esenler'in bir köyden ilçeye dönüşüm sürecini, bölge sakinlerinin görüşleriyle zenginleştirerek yazdığım Rüzgârla İyi Geçinmek-Esenler'in Kuruluşu ve Sokaklar Unutmuyor- Esenler'in Hafızası adlı eserlerin tanıtım toplantısına katıldı. (25 Şubat 2025)

uzak, kuşatıcı olmaya dikkat gösteren bir dille sesleniyor okuruna. Pınar çevresi, önce Genç Öncüler ismiyle başlayıp Kısa'dan Hisse Film Yarışması'yla yola devam eden sinema tutkunu gençlere de senelerdir destek oluyor.

Kartal'da yaşamaya başladıktan sonra Fatih'e nadiren gider olduğum için, Cevat abiyi de ancak bazı programlarda görüyordum. Çok sonra onun da Kartal'da, hatta benim ikamet ettiğim mahallede yaşadığını öğrendim. Ne yazık ki ailesiyle ancak taziye vesilesiyle tanışabildim. Bir insanı, yetiştirdiği çocuklarla da tanırsınız. Kızı Şule olsun, kız kardeşi Meryem hanım olsun, daha ilk karşılaşmamızda Cevat Özkaya'nın vakarı ve tevazuunu fark ettim onlarda.

Toplu taşıma kullanırdı Cevat abi. Marmaray'da bazen rastlaşırdık. Bir defasında, bulunduğum kültürel içerikli bir etkinlikte bir siyasetçi, aranızda metroya binen var mı ki, diye sormuştu, âdeta bunun imkânsız olduğu inancını yansıtan bir ses tonuyla. Bir yazar, bir siyasetçi olmak, metroya, tramvaya, Marmaray'a, otobüse binmeyi gerektirir oysa. Toplu taşıma öğretir ve kaynaştırır. Kâşanelerde yaşarken bir de şahsi arabanızdan inmezseniz, halktan kopar, halka yabancılaşır, halkın bir parçası olmaktan mahrum kalırsınız. Cevat Özkaya şehirli bir Müslümandı. Yaşadığımız şehre neler kattığımız, o şehri ne kadar tanıdığımız sorularını hatırlatırdı insanlara. Gençlik gruplarını Suriçi'nde gezdirerek onların mekânların tarihî ve kültürel ifadeleriyle bağ kurmalarına gayret ederdi.

Benim de bir yazımın yer aldığı, *İstanbul'un Kültürel Yüzü: Cağaloğlu, Sultanahmet, Beyazıt* kitabının editörüydü. Emek verdiği pek çok eser gibi bu eserde de zengin kültürü ve bir yayıncı olarak titizliği fark ediliyor.

Teşrifattan hoşlanmadığı gibi konuşurken de sade bir dil kullanırdı. Kadirşinas bir insandı. Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi çatısı altında çıkan kitaplarımın tanıtım toplantısına, kitaplar üzerinde büyük emeği olan Asım Öz bir sebeple katılamamış ama Cevat abi gelme lütfunda bulunmuştu.

Başörtüsü mücadelesi, Doğu Konferansı, mültecilerle dayanışma... Ötekileştirme konusundaki duyarlığında Müslüman ferasetinin yanı sıra etkileyici bir aile hikâyesinin de payı olduğunu öğrendim, taziye için evine gittiğim -aynı zamanda Pınar Yayınları'nın kurumsallaşmasında büyük emeği bulunan Abdullah Yıldız'ın da eşi olan- kız kardeşi Meryem hanımdan: "Kafkas kökenliyiz, dedem bile Türkiye'de doğduğu hâlde, ilkokulda arkadaşlarım, 'Sizi istemiyoruz, geçin gidin!' derlerdi. Bizim yüzümüzden ekonomi bozulmuş, pahalılık artmış... Şimdilerde Suriyelilere yüklenen suçlamalar o zamanlarda bize yöneltilirdi. Babam, bu tür suçlamalar karşısında sükûnetimizi korumayı öğütlerdi bize.

Ömrünü kitabiyata adayan Cevat Özkaya'nın editörlüğünde, İstanbul'a ruhunu veren mekânlara hak ettikleri anlamı kazandıran yazarların katkılarıyla vücut bulan İstanbul'un Kültürel Yüzü isimli eser vesilesiyle düzenlenen tanıtım toplantısından bir kesit. (20 Ocak 2021)

'Bir kişi öyle konuşmuştur, siz güzel konuşun!' derdi. Kapıya gelen dilenciye kibar konuşmalıydık. Dedem de böyle bir insandı. Köyde kız istenecekse babamı çağırırlardı. İnsanların arasını düzeltirdi."

Çiftçi babaları okuma yazmayı askerde öğrenmiştir. Annelerinden de babalarından da sürekli şu şekilde öğütler alır ailenin 7 çocuğu: "İnsanlara iyi davranın. İnsanlar arasında ayrım yapmayın. Hiç kimseyi küçük görmeyin, hiç kimsenin de sizi küçük görmesine izin vermeyin. Asla kul hakkı yemeyin."

Cevat abi sivil bir şahsiyetti, sivil toplum faaliyetleri içinde de yer aldı, Bir dönem MAZLUMDER'de İstanbul şube başkanlığıyla genel başkanlık sorumluluğunu üstlendi. 1970'lerden beri arkadaşı olan Şemsettin Özdemir, Berlin Duvarı'nın yıkıldığı günlerde Berlin'e gidip o duvarın yıkılışına şahit olduğunu belirtiyor. Bosna Dayanışma Grubu'nun oluşumunda da yer aldı, bu grupla önemli çalışmalar yaptı. Bununla birlikte her şeyden önce bir düşünce adamıydı. "Kendi hayatının şiirini yazan" toplumsal ve kültürel aktörlerden biriydi. Birkaç kuşağa ağabeylik etti Cevat Özkaya, ancak bir hiyerarşi ortaya koymazdı. "Onun şiirinde ben iktidar savaşı vermez, yaratılmışlar düzleminde görmek fiilini şerh edercesine 'yüz yüze' ilişki kurar, iktidarının sınırlarını dize dize genişletmeye çalışan 'ben-merkez'e değil -'Beni hafifçe unutun.'- bir'likte oluşa dikkat çeker." der ya Emine Kılınç Cahit Zarifoğlu için... *Barbar Bakışı: Cahit Zarifoğlu Şiirinde Görme Biçimleri* (2025, s. 9) kitabında. Benzer bir cümleyi Cevat Özkaya'nın kültürel seferberliği için de kurabiliriz.

Kendi isminin bulunduğu kitaplar değilse de dergiler çıkardı Cevat Özkaya ve *Umran* dergisinde onlarca yazısı yayımlandı. Bu metinler muhtemelen kitaplaştırılacaktır. Elbette tecrübe ve birikimlerini kamuyla paylaşması kültürümüz açısından büyük bir zenginlik olurdu. Asım Öz kendisiyle bir nehir söyleşi gerçekleştiriyordu, ümit ederim bitmemiş olsa bile okuyucusuna ulaşır. Cevat Özkaya'nın 1970'lerde *Pınar* dergisinde yayımlanan yazılarına ve dergi sunuşlarına baktığımızda ondaki yazarlık kumaşını fark etmemek imkânsız. Sanırım 1980'lerden sonra hem sekreterliğini üstlendiği Cemil Meriç'in üslup kaygısına şahitliği hem de Batı'dan çevirtip hazırlattığı kitaplar onun yazarlık ve kitap yayını konularına bakışını değiştirdi. İmdat Demir, vefatının ardından kendi web sitesinde yayımladığı yazıda, Cevat Özkaya'nın yazma konusundaki ihtiyatlı tutumunu yıllarca Cemil Meriç'in evinde, düşünürün yazıları konusunda sergilediği titizliği gözlemlemiş olmasına bağlıyor. Özkaya, Meriç'in bir sayfalık metni tekrar tekrar yeniden yazdırdığına tanıklık etmenin verdiği izlenimle, "böylesi titizliğin gençlerde yazma cesaretini kırabileceğini" de söylediğini vurguluyor Demir.

Hastalığının son safhalarında Samsun'a gitmişti, aradım. Kitaplardan konuştuk. Nihayet *Umran* dergisi için, Walter D. Mignolo'nun İnsan Yayınları'ndan çıkan kitabı bağlamında "Dekolonyalite Zamanı" başlıklı bir yazıya çalışıyordum. Söz ettiğimde heyecanlandı. "Döndüğümde sen ve Asım, toplanıp bir konuşalım bu konuda." dedi. Ne yazık ki kısmet olmadı.

Her ölüm erkenmiş gibi gelir, konu topluma faydalı, bencillikten uzak, zor zamanlarda güvenebileceğiniz insanlar söz konusu olduğunda. Rahmetli Cevat Özkaya'nın hayatı ve faaliyetleri, derin hayal kırıklıklarıyla birlikte arayışa düşen günümüz gençleri kadar gelecek kuşaklara da ilham verecektir.